

doi: 10.15584/tik.2020.8

Data nadesłania artykułu: 28.09.2019

Data recenzji: 24.11.2019, 4.01.2020

Ile było wersji poezji Karola Wojtyły w przekładzie Jerzego Pietrkiewicza? Wstępne rozpoznanie tematu

Rafał Moczko

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID: 0000-0003-1287-2888

How Many Versions of Karol Wojtyła's Poetry Were Translated by Jerzy Pietrkiewicz? Initial Recognition of the Topic

Abstract: The article discusses problems involved in the translation of Karol Wojtyła's poetry into English, including the circumstances of obtaining by the translator (Jerzy Pietrkiewicz) legal rights to the texts, deciding the translational techniques applied in the process of interlinguistic transfer, as well as other difficulties reported by the translator during his work on the first volume of English poetry by John Paul II.

Key words: Jerzy Peterkiewicz, Karol Wojtyła, John Paul II, poetry, translation

Słowa kluczowe: Jerzy Pietrkiewicz, Karol Wojtyła, Jan Paweł II, poezja, tłumaczenie

Tuż po wyborze Karola Wojtyły na stolicę Piotrową Jerzy Pietrkiewicz postanowił przygotować tom przekładów poezji papieża Polaka na język angielski. Przypomnijmy, że kardynał metropolita krakowski został wybrany przez konklawe kardynalskie na głowę Kościoła katolickiego 16 października 1978 r. Dokładnie tydzień później Jerzy Pietrkiewicz wysłał do Watykanu list¹ następującej treści:

23 October 1978

His Holiness John Paul II

Your Holiness,

I am writing this in English to ask you permission to translate the poems published under the pseudonym of Andrzej Jawień². As a poet myself and the author of an anthology,

¹ List ze zbiorów Archiwum Emigracji w Toruniu, kolekcja: Archiwum Jerzego Pietrkiewicza, sygn. AE/JP/CXLI.

² Pseudonimu Andrzej Jawień Karol Wojtyła używał w latach 1950–1966. Podpisywał nim wiersze i dramaty *Przed sklepem jubitera* (1960). Pseudonim pierwotnie identyfikowany

Five Centuries of Polish Poetry (published by the Oxford University Press), I feel it is of great importance to produce the best possible versions of your texts to do justice to the Polish originals.

The fragment from *Kamieniołom*³ in my translation was read on British television and stirred people's sympathy and interest. Could Your Holiness please give me your authorization to translate and publish your poems in English?

Z synowskim oddaniem,
Jerzy Pietrkiewicz⁴

Odpowiedź z watykańskiego Sekretariatu Stanu nie zachowała się w zbiorach przyszłego tłumacza, ale musiała być ona pomyślna, gdyż Pietrkiewicz przystąpił do pracy. Ta postępowwała szybko, ponieważ już w 1979 roku w Londynie ukazał się zbiór *Easter Vigil and Other Poems*⁵. Złożyły się na niego 42 utwory (wiersze i części poematów) z lat 1950–1956. Zbiór otwierają trzy wiersze z cyklu *Matka* (1950), a kończą trzy z *Wigilii Wielkanocnej* 1966 (1966). Obok nich w zbiorze reprezentowane są: *Pieśń o blasku wody* (1950), *Myśl jest przestrzenią dziwną* (1952), *Kamieniołom* (1957), *Profile Cyrenejczyka* (1958), *Kościół* (1963) i *Narodziny wyznawców* (1961).

W otwierających tom *Podziękowaniach* czytamy m.in. „Authorisation to translate these poems from the Polish original was graciously granted by the author”⁶. Opisując zasady wyboru tekstów, Jerzy Pietrkiewicz pisał w przedmowie do zbioru:

The texts selected for this book are representative in style and subject matter. But, above all, they indicate different stages in the spiritual growth of the future Pope. The dates of their publication point to dramatic changes in him and in the world around him, from 1950 (when he was a young curate and a research student) to 1962, the year of the Second Vatican Council which he attended as Bishop, and finally 1966 when the millen-

z głównym bohaterem powieści *Niebo w płomieniach* Jana Parandowskiego (taką informację podaje także Pietrkiewicz). Inna wersja głosi, że został on przez Karola Wojtyłę przybrany, gdy był on w latach 1948–1949 wikariuszem w Niegowici (było to nazwisko rodowe jednego z parafian). Zob. <http://muzea.malopolska.pl/czy-wiesz-ze/-/a/rozne-twarze-papieza?view=full> (dostęp 7.11.2019).

³ A. Jawień (ps.) [K. Wojtyła], *Kamieniołom*, „Znak” 1957, nr 6 (41), s. 559–563.

⁴ 23 października 1978

Jego Świątobliwość Jan Paweł II

Wasz Świątobliwość,

piszę po angielsku, aby prosić o pozwolenie na przełożenie poezji publikowanych pod pseudonimem Andrzej Jawień. Jako poeta i autor antologii *Five Centuries of Polish Poetry* (opublikowanej przez Oxford University Press), czuję, że jest bardzo ważnym stworzenie możliwie najlepszej wersji Waszych tekstów oddających sprawiedliwość polskimi oryginałom.

Fragment z *Kamieniołomu* w moim tłumaczeniu był czytany w brytyjskiej telewizji i wzbudził zrozumienie i zainteresowanie odbiorców. Czy mogłaby Wasza Świątobliwość dać mi upoważnienie do przetłumaczenia i opublikowania Waszych wierszy po angielsku?

Z synowskim oddaniem,

Jerzy Pietrkiewicz

⁵ K. Wojtyła, *Easter Vigil and Other Poems*, transl. J. Peterkiewicz, London: Hutchinson 1979, 64 ss. Pietrkiewicz od 1951 roku podpisywał swoje książki, artykuły i tłumaczenia łatwiejszym do wymówienia dla Anglików Peterkiewicz.

⁶ Tamże, s. 7. „Autor łaskawie pozwolił na tłumaczenie tych wierszy z polskiego oryginału”.

niem of Christianity in Poland was celebrated, and he wrote his *Easter Vigil* 1966. A year later he became Cardinal⁷.

A prezentując trudności z tłumaczeniem tekstów Wojtyły, notował:

Assonance rather than rhyme characterizes the texts in the original and stanza patterns are loose. I have tried to convey those metaphors, juxtapositions of thought and even idiosyncratic turns of phrase which mark the author's individual manner. It is the mind behind the text that one wants to bring closer to the reader. His participation is what a translator hopes for, at the end of his labours⁸.

Dodatkowo tłumacz zwracał uwagę na różnice w długości poszczególnych wersów. Podkreślał, że Wojtyła pisze często długimi frazami (do dwudziestu sylab), które w tłumaczeniu na angielski stają się niejasne, co zmuszało go do dzielenia ich na mniejsze. To przynosiło efekty w postaci nadawania poszczególnym fragmentom tekstu innego kształtu w tłumaczeniu – np. zamiast dwóch wersów w wersji angielskiej pojawiają się trzy wersy.

Zanim gotowy tom ujrzał światło dzienne⁹, tłumacz zmagał się z materiałem poetyckiego tekstu. W toruńskim „Archiwum Emigracji” zachowało się kilkanaście kartonów archiwaliów związanych z tymi tłumaczeniami. Wśród nich są wycinki prasowe, zapowiedzi i recenzje, korespondencja z wydawcami, odręczne notatki (często nieczytelne z powodu dość niechlujnego pisma tłumacza), wreszcie najciekawsze – maszynopisy przekładów, na których piórem Pietrkiewicza zostały poczynione notatki. Te zaś, przynajmniej częściowo, pozwalają na zapoznanie się i odtworzenie części etapów i trybu pracy nad poszczególnymi przekładami.

W kontekście przywoływanego tomu najbardziej interesujący materiał przynosi teczka oznaczona sygnaturą AE/JP/C/1 opisana jako: Jan Paweł II *Easter Vigil*, tłum. Jerzy Pietrkiewicz. Przekład – szczerka korektorska (ksero). W środku znajduje się 45 kart z wierszami, powielonych (na szczęście!) w kolorze¹⁰. Już choćby pobieżny przegląd tego materiału pozwala się

⁷ Tamże, s. 10. „Teksty wybrane do tej książki są reprezentatywne dla stylu i tematu. Ale, poza wszystkim, wskazują one różne fazy w duchowym rozwoju przyszłego Papieża. Daty ich publikacji wskazują na dramatyczne zmiany w nim i świecie dookoła niego, od 1950 (kiedy on był młodym wikarym i studentem) do 1962, roku Soboru watykańskiego II, w którym uczestniczył jako biskup, i w końcu 1966, kiedy świętowano milenium chrystianizacji Polski, i on napisał swoją *Wigilię Wielkanocną 1966*. Rok później został kardynałem”.

⁸ Tamże, s. 13. „Asonanse bardziej niż rytm charakteryzują te teksty w oryginale i wzorzec zwrotki się zaciera. Próbowałem oddać te metafory, zestawienia myśli i nawet specyficzne zwroty fraz, które są charakterystyczne dla stylu autora. To właśnie umysł ukryty za tekstem chcę przybliżyć czytającemu. Jego udział jest tym, czego pragnie tłumaczący w zwieńczeniu swej pracy”.

⁹ Po wydaniu londyńskim przyszły następne. Zob.: K. Wojtyła, *Easter Vigil and Other Poems*, transl. J. Pietrkiewicz, Auckland: Hutchinson of New Zealand 1979, Richmond of Australia 1979, New York: Random House 1979; Richmond, Vic. Sydney Brisbane, Perth: Hutchinson 1979; London: Arrow Books, 1980; Victoria Park, W.A. 1985.

¹⁰ Dla uproszczenia wywodu w dalszej części szkicu będę używał formuły maszynopis.

zorientować, że tłumacz dokonał na nim najprawdopodobniej pięciokrotnej korekty. Nie sposób w tak krótkim artykule omówić całości zmian, przyjrzyjmy się zatem drobnym fragmentom.

Zacznijmy od próby ustalenia, która z korekt była pierwsza. Wydaje się, że ta dokonana niebieskim atramentem. Wskazują na to dwie przesłanki. Pierwsza – sposób zapisu i charakter korekty. Polegała ona na zaznaczaniu słów i fraz, które tłumaczowi wydały się nie do końca właściwe. Robił to na trzy sposoby:

- a. podkreślenie,
- b. wzięcie w nawias kwadratowy,
- c. otoczenie danego słowa pętlą (elipsą).

Dodatkowo na prawym marginesie stawiał znaki zapytania, najczęściej na wysokości linii tekstu, w którym zaznaczone były słowa problematyczne.

Przesłankę drugą znajdujemy np. w w analizie poprawek wprowadzonych do wiersza *The Negro* (org. *Murzyn* z 1963). Pierwszy dwuwiers:

To właśnie ty, Drogi Mój Bracie, czuję w tobie olbrzymi ląd,
w którym rzeki urywają się nagle... a słońce wypala organizm jak rudę hutniczy piec [...]¹¹

Pietrkiewicz podzielił (zgodnie z przywołaną wcześniej deklaracją zawartą w przedmowie, a dotyczącą dzielenia długich fraz, w dbałości o czytelność tekstu) na trzy wersy:

My dear brother, it's you, an immense land I feel
where rivers dry up suddenly – and the sun
burns the body as the foundry burns ore.

W pierwotnej wersji (maszynopis) początek wiersu drugiego brzmiał następująco: „where rivers run dry suddelnlly”. Na marginesie na wysokości dwóch pierwszych znajdujemy dopisek, którego pierwsze dwa słowa są nieczytelne, a kolejne brzmią „dry up suddenly?”. Nieczytelna część notatki jest przecięta linią pętli, w której czarnym długopisem zanotowano „dry up suddenly”. Porównując tekst maszynopisu z tym wydrukowanym w tomie, widać, że tłumacz ostatecznie zdecydował się na to rozwiązanie. Ale wcześniej rozważał też inne warianty – nad zapisanym w maszynopisie słowem *rivers* zanotowano czarnym długopisem jeden z nich, z którego można przeczytać początek brzmiący „break off” (reszta słów zamazana). Dodatkowo nad słowami „dry suddenly” widnieje zapisany kolejnym czarnym długopisem przekreślony wyraz *abruptly*. Co więcej, słowa z maszynopisu „run dry suddelnlly” są przekreślone czarną kredką (ołówkiem?).

Z pewną dozą ostrożności można przyjąć, że ten fragment tekstu miał pięć wariantów. Pierwotny, zapisany fontem maszynowym „run dry suddelnlly”. Drugi – notatka na marginesie strony poczyniona niebieskim atramentem. Trzeci – korekta czarnym długopisem nad linijką tekstu –

¹¹ Oryginalne wersje wierszy Karola Wojtyły za: K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, przekł. J. Peterkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Literackie 1998.

zaczynający się od „break off”. Czwarty, z wykorzystaniem słowa *abruptly*. I wreszcie piąty, stanowiący powrót do koncepcji drugiej („dry up suddenly”) – zanotowany czarnym długopisem na marginesie, na notatce w kolorze niebieskim.

Rzecz jasna, nie wszystkie teksty w zbiorze wymagały tak intensywnej pracy po – jak można się domyślać – pierwszej lub jednej z pierwszych wersji tłumaczenia. W samym tekście *The Negro* poprawek jest kilkanaście (licząc różne wersje poszczególnych fraz). Pięć fragmentów zaznaczonych niebieskim piórem, a później liczne poprawki (nie tylko tych miejsc, które zostały wskazane podczas pierwszej korekty). Z drugiej strony można wskazać takie wersje wierszy, na które nie nanoszono tak wielu poprawek. W pierwszej, liczącej 55 wersów, części *The Birth of Confessors* zatytułowanej *A Bishop's thoughts on giving the sacrament of confirmation in a mountain village* odnajdujemy zaledwie jeden znak zapytania postawiony na marginesie. Z kolei w drugim fragmencie *Kamieniolomu* (oryg. *Natchnienie*) przetłumaczonym przez Pietrkiewicza jako *Inspiration*, zaznaczono „jedynie” czternaście miejsc wątpliwych. Jeżeli zestawić ten tekst liczący 36 wersów z cztery razy krótszym *Murzynem* (9 wersów), to rzeczywiście liczba poprawek nie jest znacząca. Co ciekawe, ani w *A Bishop's thoughts...*, ani w *Inspirations* żadna z wątpliwości nie przełożyła się na korektę. Okazuje się jednak, że gdy porównać wersję zachowaną w maszynopisie z tą drukowaną w zbiorze, to o ile w tekście pierwszym wątpliwość zasygnalizowana znakiem zapytania nie przełożyła się ostatecznie na zmianę tekstu, o tyle w przypadku tekstu drugiego tak się nie stało. Wszystko wskazuje na to, że pięć korekt, których ślady odnajdujemy w maszynopisie, nie przyniosło rozstrzygnięć ostatecznych. I tak np. ostatni wers *Natchnienia* w wersji oryginalnej brzmi następująco:

Wówczas nikt Cię nie wydrze z człowieka, nie oderwie od niego nigdy.

Pietrkiewicz podzielił ten wers na dwa, proponując w maszynopisie *Inspiration* następujące tłumaczenie:

Then no one will ever tear you from man
out of his centre.

Następnie, w toku krytycznej lektury, pokreślił w nich „you from” i „of his”, ale nie zostały tu zaproponowane żadne poprawki. Dopiero w wersji drukowanej natrafiamy na zupełnie inną wersję. Brzmi ona tak:

Then no one will ever tear You
out from the centre of man.

Należy zatem uznać, że materiał archiwalny, którym dysponujemy, jest niepełny. Pomijając jednak to, przyjrzyjmy się bliżej jednemu tekstowi, aby pełniej rozpoznać tryb pracy tłumacza. Skoncentrujmy się na wierszu, który otwiera zbiór. *Zdumienie nad Jednorodzonym* to w oryginale trzeci wiersz z cyklu *Matka* (1950). Brzmi on następująco:

Owo światło przebijało z wolna poprzez zdarzenia codzienne,
do których przywykają od dziecka oczy i dłonie niewieście –
lecz z wolna w tych samych zdarzeniach taki blask się odsłonił niezmierny,
że dłonie się same związały, kiedy słowa zgubiły swą przestrzeń.

Mój Synu – w tamtej mieścinie, gdzie ludzie znali nas razem,
mówiłeś do mnie „matko” – i nikt nie przejrzał w głąb
mijanych dnia każdego zdumiewających zdarzeń
– a życie twoje się zlało z życiem ludzi ubogich,
do których chciałeś należeć przez ciężką pracę rąk.

Lecz ja wiedziałam, że światło, które snuje się w owych zdarzeniach
jak włókno iskry głębokie pod korą dni
jest Tobą.
Nie było ono ze mnie –

A ileż więcej miałam Ciebie w tym blasku i w tym milczeniu,
niż miałam Ciebie z owocu ciała mojego i krwi.

W wersji drukowanej wiersz przyjął następującą postać:

Light piercing gradually, everyday events;
a woman's eyes, hands
used to them since childhood.
Then brightness flared, too huge for simple days,
and hands clasped when the words lost their space.

In that little town, my son, where they knew us together,
you called me mother; but no one had eyes to see
the astounding events as they took place day by day.
Your life became the life of the poor
in your wish to be with them through the work of your hands.

I knew: the light that lingered in ordinary things,
like a spark sheltered under the skin of our days –
the light was you;
it did not come from me.

And I had more of you in that luminous silence
than I had of you as the fruit of my body, my blood.

Jak wyglądała praca nad tym tłumaczeniem? W maszynopisie odnajdujemy siedem znaków zapytania i kilkanaście podkreśleń niebieskim atramentem. Pierwsze pojawia się już w zapisie informacji dotyczącej cyklu *Matka*. W wersji angielskiej: „from Mother” zostało podkreślone słowo „from”. Być może chodziło o rozważenie, czy nie powinna tu się pojawić wielka litera, choć ostatecznie w druku z tego zrezygnowano. W tytule słowo *astonishment* zostało zapisane wielką literą, którą następnie skreślono. W składzie drukarskim ta poprawka jest uwzględniona, choć – o czym jeszcze będzie mowa – pojawiła się tu kolejna interwencja korektorsko-redakcyjna.

Tekst maszynopisu różni się od tekstu drukowanego liczbą wierszy. Zmiana dotyczy pierwszej strofoidy, która w maszynopisie liczy cztery (tak

jak w oryginale), a w druku pięć wierszy. Wers drugi został podzielony na dwa i do tej zmiany wrócimy jeszcze za chwilę.

Pomijając tę różnicę, omówmy wprowadzone zmiany. Pierwszy wers tekstu w zachowanej kopii brzmi „Light piercing, gradually, simple daily events”. Słowo *simple* zostało zakreślone niebieskim kolorem i połączone takąż kreską ze słowem *simple* w linijce trzeciej („too huge for simple days”). Tak zaznaczony błąd powtórzeniowy usunięto w ten sposób, że tłumacz zastąpił zwrot *simple daily* słowem *everyday* (przekreślenie czarnym długopisem i tym samym wpisane nowe słowo tuż nad skreślonymi).

Drugi wers tekstu w pierwszej redakcji miał postać: „a woman’s hands, accustomed since childhood; her eyes”. Słowo *accustomed* Pietrkiewicz ujął w niebieski kwadratowy nawias, po czym skreślił je wraz z towarzyszącym *since* i powyżej wpisał czarnym długopisem: „eyes, used to them since” oraz skreślił końcowe „her eyes”.

Wers czwarty także zmienił postać pierwotną, która wyglądała tak: „and hands looked together as words lost their space”. Tu pojawił się kolejny błąd powtórzeniowy – słowo *together* występuje także w piątym wersie (stąd oba ujęte w niebieskie pętle i połączone linią). Dodatkowo podkreślone zostało słowo *their*, jednak nie zaproponowano zmian.

W wersie siódmym podkreślono słowo *events*, które także ostatecznie zachowano w druku. Ale obok niego zmieniono drugą część wersu, w pierwotnym brzmieniu mającą postać: „as they passed day by day”. Tu pokreślono słowo *passed*, które skreślone czarnym długopisem zastąpiono słowem *occurred*. Co interesujące, także ta wersja została później zmieniona, gdyż w tekście drukowanym zastąpiono ją frazą „took place”. To wskazywałoby, że obok pięciu korekt już wspomnianych, możemy mówić przynajmniej o jeszcze jednej.

Kolejną zmianę przynosi wers jedenasty. W druku czytamy „under the skin of our days”, a w maszynopisie słowo *skin* zostało dopisane długopisem po przekreśleniu słowa *bark*.

Wers trzynasty pierwotnie był zapisany tak: „it came not from me”. Tłumacz podkreślił słowa „came not”, po czym zmienił brzmienie wersu na takie, jakie znamy z wersji drukowanej („it did not come from me”). Należy odnotować, że na wysokości tego wersu na marginesie jest nie w pełni czytelny dopisek „Why [słowo nieczytelne]?”

W wersie czternastym podkreślono słowa „had more”, zapewne ze względu na formę „had in” w wersie piętnastym, która także została podkreślona. I jakkolwiek czternasta linia tekstu pozostała bez zmian, to w piętnastej (kończącej wiersz) zmieniono pierwotny zapis „than I had in the friuit” na „than I had of you as the friuit”. Tu dodatkowo widać, że Pietrkiewicz zmagął się z tym fragmentem, gdyż słowa „I had” zostały przekreślone czarnym długopisem, a następnie przywrócone (pismo maszynowe poprawiono długopisem). Z kolei w zakończeniu wersu czytamy w maszynopisie rozwinięcie owego „fruit” do postaci „of my womb, my blood”. Słowa

„womb, my” zostały podkreślone, ale nie zaproponowano przy nich zmian. To kolejny dowód na to, że dostępna wersja maszynopisu była jedynie pewnym etapem prac, które trwały także później.

Ile zatem razy Pietrkiewicz poprawiał swoje tłumaczenie? Na podstawie dostępnej kolorowej kopii maszynopisu można udowodnić, że sześć. A jednak przejrzenie kolejnych teczek z materiałami wskazuje, że poprawki były dokonywane do ostatniej chwili przed drukiem. W omawianym zbiorze archiwaliów znajduje się wersja składu drukarskiego tomu *Easter Vigil and Other Poems*, przygotowana przez wydawnictwo Hutchinson¹². Nie ma w niej jeszcze tekstu *Acknowledgements*, a jedynie dokonany piórem dopisek, w którym rozpoznajemy przywołane już wcześniej zdanie o zgodzie autora na tłumaczenie jego tekstów.

Jednak nie to jest w tej wersji najbardziej zajmujące. Znacznie ważniejsza jest korekta, jaką odnajdujemy w spisie treści. Dotyczy ona omawianego wiersza *Zdumienie nad Jednorodzonym*. Jak wspomniano, w zachowanym maszynopisie Pietrkiewicz przetłumaczył to jako *Her Astonishment at her only child*, po czym w pierwszej korekcie dokonał zmiany polegającej na zapisaniu drugiego słowa z tytułu małą literą. W takiej wersji odnajdujemy ten tytuł w składzie drukarskim. I tu, w spisie treści, drugie słowo tytułu zostało skreślone ołówkiem i z boku napisano *amazement*. Czy ten dopisek pochodzi od Pietrkiewicza? Bardzo wątpliwe. Wyraźnie inny charakter pisma wskazuje na interwencję redaktora lub innej osoby zaproszonej do współpracy. Kim była ta osoba? I na ile jej działania wpłynęły na ostateczny kształt tłumaczenia? Na obecnym etapie badań nie sposób na te pytania odpowiedzieć. W otwierających tom poezji Wojtyły podziękowaniach tłumacz wymienia dziewięć osób, które na różne sposoby pomagały Pietrkiewiczowi w przygotowaniu tej publikacji. Wśród nich odnajdujemy redaktora „Tygodnika Powszechnego” Jerzego Turowicza, redaktora „Znaku” Jacka Woźniakowskiego, jezuitę, ojca Jerzego Mirewicza, poetę Bogumiła Witalisa Andrzejewskiego i kilkoro Brytyjczyków. Szczególne podziękowania tłumacz skierował do Carol O’Brien z wydawnictwa Hutchinson „for her encouragement and advice during the preparation of this book” (za słowa zachęty i rady udzielane w czasie przygotowywania tej książki). Czy zatem to redaktor O’Brien zaproponowała zmianę formuły tytułu inicjalnego wiersza? Odpowiedź na to pytanie wymaga przeprowadzenia dodatkowych badań.

Sprawy nie ułatwia fakt, że nie tylko słowo w tytule zostało zmienione na tym etapie prac. Gdy spoglądamy na stronę z tekstem wiersza, widzimy dwie dodatkowe korekty. Słowo *astonishment* zostało przekreślone niebieskim atramentem i nad nim wpisano nową formę, którą znamy z wersji drukowanej. Dodatkowo w wersji czwartym (pierwsza strofoida jeszcze

¹² Na karcie tytułowej wymieniony jest oddział w Londynie, a na marginesie dodatkowo: „Hutchinson of New Zealand” i „Hutchinson of Australia”.

ma tu cztery wersy) pomiędzy słowami „when words” dopisano piórem *the* (w takiej wersji tekst ukazał się drukiem). Porównując charakter pisma, można zakładać, że zmian tych dokonała ta sama osoba, która ołówkiem poprawiała spis treści. Na tym jednak nie koniec. W składzie redakcyjnym odnajdujemy bowiem poczyniony czerwonym długopisem podział drugiego wersu na dwa z sugestią przeniesienia jego drugiej części do trzeciej linijki. Tak też się ostatecznie stało. Kto jednak zaproponował tę zmianę? Tego na razie nie wiemy.

Ta dość pobieżna analiza wybranych fragmentów tłumaczenia wierszy, które złożyły się na pierwszy tom poezji Karola Wojtyły wydany po angielsku, wskazuje, że trwające niecały rok prace nad ich przygotowaniem były bardzo dynamiczne. Przeprowadzonych siedem (osiem?) korekt i redakcji, z których zapewne pięć było zrealizowanych przez Jerzego Pietrkiewicza, udział osób trzecich wspierających tłumacza w jego wysiłkach – wszystko to wymaga dodatkowych prac i drobiazgowych analiz. Znajdujące się Archiwum Emigracji materiały, wśród których można odnaleźć m.in. korespondencję z wydawcami i redaktorami, wersje tłumaczeń kolejnych tomów poezji Karola Wojtyły (Pietrkiewicz, będąc oficjalnym tłumaczem poezji Jana Pawła II na język angielski, zdołał przełożyć je wszystkie, łącznie z *Tryptykiem rzymskim*¹³) – to materiał, który po wnikliwej analizie pozwoli z pewnością odpowiedzieć na szereg pytań postawionych w niniejszym artykule.

Bibliografia

- A. J. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Narodziny wyznawców*, „Znak” 1963, nr 11 (113), s. 1380–1381.
Jan Paweł II, *Tryptyk Rzymski. Medytacje*, John Paul II, *Roman Triptych. Meditations*, transl. J. Peterkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Literackie 2003.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Kamieniołom*, „Znak” 1957, nr 6 (41), s. 559–563.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Kościół*, „Znak” 1963, nr 11 (113), s. 1376–1382.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Matka*, „Tygodnik Powszechny” 1950, nr 50 (299), s. 1.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Pieśń o blasku wody*, „Tygodnik Powszechny” 1950, nr 19 (268), s. 1.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Myśl jest przestrzenią dziwną*, „Tygodnik Powszechny” 1952, nr 42 (396), s. 5.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], *Profile Cyrenejczyka*, „Tygodnik Powszechny” 1958, nr 13 (479), s. 4.
Jawień A. (ps.) [właśc. Wojtyła K.], „Znak” 1966, nr 4 (142), s. 435–444.
Wojtyła K., *Easter Vigil and Other Poems*, transl. J. Peterkiewicz, London: Hutchinson 1979.
Wojtyła K., *Poezje. Poems*, przekł. J. Peterkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Literackie 1998.

¹³ Jan Paweł II, *Tryptyk Rzymski. Medytacje*; John Paul II, *Roman Triptych. Meditations*, transl. J. Peterkiewicz, Kraków: Wydawnictwo Literackie 2003.